

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
СУМСЬКА ФІЛІЯ

Кафедра гуманітарних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни «Соціологія»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

081 Право (право)

Суми 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 08.07.2024 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 13.08.2024 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол від
27.06.2024 № 22)

Розробник:

Доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук
Тетяна ПОНОМАРЕНКО

Рецензенти:

1. Доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін Харківського
національного університету внутрішніх справ, кандидат соціологічних наук
Наталія БОБРО
2. Професор кафедри психології, політології та соціокультурних технологій
Сумського державного університету, доктор філософських наук, професор
Андрій ЛЕБІДЬ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – <u>3</u>	08 Право	Навчальний курс <u>1</u>
Загальна кількість годин – <u>90</u>	081 Право	Семестр <u>1</u>
Кількість тем – <u>13</u>	Бакалавр права	Вид контролю: <u>залік</u>
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – <u>18 годин</u> ;		Лекції – <u>4 години</u> ;
Семінарські заняття – <u>26 годин</u> ;		Семінарські заняття – <u>10 годин</u> ;
Самостійна робота – <u>46 годин</u>		Самостійна робота – <u>76 годин</u>
Індивідуальні завдання:		Індивідуальні завдання:
Наукове есе/презентація – <u>1, семестр 1</u>		Наукове есе/презентація – <u>1, семестр 1</u>
Соціологічне дослідження – <u>1, семестр 1</u>		Соціологічне дослідження – <u>1, семестр 1</u>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у здобувачів освіти системи знань про соціальну систему суспільства, розуміння сутності соціального життя та соціальної структури суспільства, а також навичок аналізу соціальних явищ і процесів, соціальної дійсності та поведінки.

Завдання: сприяти глибокому засвоєнню здобувачами освіти закономірностей функціонування і розвитку суспільства як соціальної системи; забезпечити засвоєння сучасної методології вивчення соціальної сфери суспільства; забезпечити визначення закономірностей функціонування і розвитку соціальних інститутів, організацій, груп; вивчення сутності людини як соціального суб'єкта.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія та інші соціально-гуманітарні науки (історія, політологія, економіка, релігієзнавство, культурологія тощо), науки про освіту, технічні науки тощо.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- основний зміст усіх розділів курсу «соціологія»,
- основні етапи розвитку соціологічної думки і особливості сучасної соціології; сутність суспільства як соціальної реальності і цілісної соціокультурної системи;
- основні поняття і категорії соціології, що дозволить пізнати сутність її основних законів, уявити суспільство як цілісну соціальну систему;
- методологічні основи соціологічних досліджень,
- спеціальні і галузеві соціологічні теорії;
- соціологічну думку України;
- механізми соціальної поведінки індивідів, що дозволить ефективно взаємодіяти з ними, успішно будувати тактику своєї поведінки;
- об'єктивну реальність соціальної стратифікації (розбіжностей за належністю до суспільних класів, віком, статтю, національністю, релігією, сімейним станом, рівнем освіти, місцем проживання) у суспільному житті;
- як процес соціалізації впливає на поведінку та самооцінку особистості;

вміти:

- оперувати термінологією та категоріями соціологічної науки;
- застосовувати соціологічний підхід до дійсності, основою якого є наукове знання;
- працювати з різними видами соціологічної інформації, вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних;
- відрізняти суспільні проблеми від особистісних на своєму та сторонньому досвіді;
- виявляти постійні джерела напруженості та типи конфліктів між особистостями, групами, регіонами;
- демонструвати вплив історичних умов на різні соціальні процеси;
- збирати, інтерпретувати та використовувати соціологічні данні;
- бути критичним і самокритичним, працювати у команді;
- використовувати навички аналізу та співставлення того, що є, і того, що може бути;
- на науковому рівні сприймати соціальні процеси в світі, країні та логіку їх розвитку; аналізувати критерії соціальної стратифікації суспільства;
- зберігати та примножувати культурні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права;
- застосовувати соціологічний підхід до фактів повсякденного життя;
- діяти на основі етичних міркувань (мотивів);
- уміти застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- застосовувати здоровий скептицизм по відношенню до спрощених роз'яснень поведінки людей у суспільстві.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність		Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
	ЗК-11	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
	ЗК-12	Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
	ЗК-13	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
	ЗК-14	Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.
	ЗК-16	Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА № 1. «Соціологія як наука».

Загальне поняття соціології, її об'єкт, предмет. Структура соціологічної науки. Методологічні основи соціології, плюралізм позицій. Соціологія у системі суспільних та гуманітарних наук. Теоретична та прикладна соціологія. Функції соціології, її завдання у вирішенні проблем реформування суспільства.

Галузеві соціології, предмет їх вивчення.

Категорії соціології. Співвідношення понять «соціальне» і «суспільне». Поняття «соціальні зв'язки», «соціальні спільності», «соціальні явища», «соціальні процеси», «соціальні відносини».

ТЕМА № 2. «Гене́за соціології як галузі наукового знання».

Періоди розвитку соціології: розвиток протосоціології, академічний період розвитку соціології, основні школи зарубіжної соціології.

Українська протосоціологічна думка: протосоціологічні ідеї періоду Давньоруської держави, соціальна проблематика козацької доби, соціокультурні процеси на українських землях в XVIII – на початку XIX ст., українська академічна соціологія.

ТЕМА № 3. «Методика та техніка конкретних соціологічних досліджень (КСД)».

Поняття про соціологічне дослідження, його різновиди. Основні етапи й процедури соціологічного дослідження. Програма як виклад та обґрунтування методологічних, методичних і процедурних основ дослідження.

Методологічний розділ програми. Формування проблеми, визначення мети дослідження. Постановка завдань як процес розгортання й конкретизації мети дослідження. Визначення предмета й об'єкта дослідження.

Загальна характеристика і класифікація методів збору первинної соціологічної інформації. Аналіз документів як джерело інформації, його місце серед інших методів збору інформації. Соціальний експеримент, його призначення. Різновиди соціального експерименту. Опитування як метод збору соціологічної інформації, його місце серед інших методів. Місце соціометрії в соціологічному дослідженні.

ТЕМА № 4. «Суспільство як соціальна система».

Концепт «суспільство» у соціології, теорії походження суспільства, соціальна стратифікація. Поняття соціальної спільності, соціальної організації, соціального інституту, їх типи, функції. Касты, класи, соціальні стани і верстви. Соціальна нерівність. Соціальні еліти. Натовпи, маси, публіка.

Проблема соціального партнерства. Соціальні зв'язки, відносини, процеси. Класифікація процесів. Сучасні соціологічні концепції, теорія конфліктів, структурний функціоналізм.

ТЕМА № 5. «Соціологія сім'ї».

Сім'я як соціальний інститут і мала соціальна група. Специфіка соціологічного вивчення сім'ї. Деінституціоналізація сучасної сім'ї.

Сім'я як соціальна система. Основні категорії соціологічного дослідження сім'ї: умови життя, структура сім'ї, функції сім'ї. Основні форми сім'ї та різновиди шлюбу (нуклеарна і розширена сім'я; моногамія і полігамія, груповий шлюб; патріархальні й матріархальні родини, егалітарна сімейна система тощо). Соціальні та індивідуальні функції сім'ї. Основні підходи до вивчення сім'ї в соціологічній думці. Сім'я у соціобіології. Тенденції розвитку сучасної сім'ї (світовий і вітчизняний досвід).

Сучасна сім'я в Україні: стан, тенденції розвитку, перспективи. Основні індикатори становища сімей в Україні. Демографічні аспекти та загальний стан сімейно-шлюбних взаємин у ХХІ ст.

ТЕМА № 6. «Соціологія особистості».

Людина і суспільство. Соціальна природа людини. Концепт «особистість» у соціології, соціальний статус та соціальна роль, соціальна мобільність.

Соціалізація: сутність поняття, механізми. Фази соціалізації: соціальна адаптація та інтериорізація. Первинна і вторинна соціалізація. Конкретно-історичний характер соціалізації. Агенти та інститути соціалізації. Фактори соціалізації. Виховання як складова соціалізації. Теорії соціалізації.

Соціальна активність як особлива якісна характеристика особистості. Особа і група. Самосвідомість, соціальний статус, система соціальних ролей. Людина в системі суспільних відносин і проблеми їх раціональної організації.

ТЕМА № 7. «Соціологія молоді».

Соціологія молоді як спеціальна соціологічна теорія. Основні поняття і категорії соціології молоді.

Соціологія молоді як складова державної молодіжної політики. Суть, засади, шляхи реалізації державної молодіжної політики. Молодь як об'єкт суспільних впливів і суб'єкт суспільного розвитку.

Молодь як суспільно диференційована соціально-демографічна спільнота. Сутність молоді та її основна соціальна якість. Соціальні характеристики молоді, її особливості та специфічні риси. Молодіжна свідомість і основні рівні її функціонування. Молодіжні проблеми та їхній зміст. Самовизначення молоді та його різновиди: соціальне, політичне, професійне, економічне. Основні тенденції соціальних процесів у молодіжному середовищі на прикладі України.

ТЕМА № 8. «Соціологія громадської думки».

Предмет і об'єкт соціології громадської думки, соціологія масових комунікацій. Суб'єкт і об'єкт громадської думки.

Закономірності розвитку громадської думки. Діалектика загальних і специфічних законів громадської думки. Засоби формування громадської думки. Вплив громадської думки на розвиток суспільства й особистості.

ТЕМА № 9. «Соціологія освіти».

Соціологія освіти: складові частини та їх характеристика. Методи соціологічного вивчення ефективності освіти. Система освіти, її структура. Безперервна освіта як суспільна потреба. Суб'єкти освіти. Навчально-педагогічний колектив як соціальна група. Соціальні функції освіти: гуманістична, професійно-економічна, соціально-політична, функція соціальної мобільності, духовного відтворення, підготовки до сімейного життя.

Проблеми та перспективи розвитку освіти в Україні. Криза освіти.

ТЕМА № 10. «Соціологія науки».

Поняття соціології науки. Наука як соціальний феномен і інститут. Роль і функції науки в сучасному світі. Характеристика процесу передачі, розповсюдження і використання наукових результатів у суспільній практиці. інтеграція та диференціація наукового знання.

Співвідношення соціального та індивідуального в науковій творчості. Мотивація діяльності вчених, її суспільна оцінка. Наука і суспільний прогрес.

ТЕМА № 11. «Соціологія праці».

Соціологічна сутність праці. Праця як базовий соціальний процес, її функції. Характер і зміст праці. Види праці. Ставлення до праці, чинники його формування і показники оцінки. Задоволеність працею. Відчуження праці, шляхи його подолання.

Соціальне управління в трудовій сфері, його функції. Складові системи соціального управління. Методи соціального управління. Самоуправління, його функції. Керівництво як складова соціального управління. Соціологічна суть керівництва.

ТЕМА № 12. «Соціологія вільного часу та дозвілля».

Загальне поняття вільного часу. Значення вільного часу в сучасному світі. Специфіка і структура вільного часу. Суспільно-необхідний та вільний час.

Основні види соціокультурної діяльності на дозвіллі. Можливості математичного моделювання в прогнозуванні соціокультурної діяльності на дозвіллі.

ТЕМА № 13. «Соціологія глобальних проблем сучасності».

Глобалізація соціальних відносин – особливість XX століття. Проблеми «суспільство – людина». Глобалізація – прояв нерівномірності розвитку регіонів. Типологія світових проблем. Глобальна нерівність. Вплив транснаціональних корпорацій на соціальні процеси у світі.

Відображення міжнародної економічної інтеграції в соціальних відносинах. Недержавна діяльність. Універсальні моральні принципи (відповідальність перед майбутніми поколіннями, захист середовища проживання людей, альтруїзм, породжений почуттям взаємного інтересу і

визнанням гідності та цінності людської особистості). Визнання і утвердження гуманізму як світогляду, в основі якого лежать інтереси людей, турбота про їх благо. Етика людської солідарності. Поняття глобальних проблем сучасності. Екологічна криза і проблеми формування ноосферного світогляду. Демографічна криза як складова глобальних проблем сучасності. Сталий розвиток.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 1							
Тема № 1. Соціологія як наука	8	2	2	-	-	4	
Тема № 2. Генеза соціології як галузі наукового знання	8	2	2	-	-	4	
Тема № 3. Методика та техніка конкретних соціологічних досліджень (КСД)	8	2	2	-	-	4	
Тема № 4. Суспільство як соціальна система	8	2	2	-	-	4	
Тема № 5. Соціологія сім'ї	6	2	2	-	-	2	
Тема № 6. Соціологія особистості	8	2	2	-	-	4	
Тема № 7. Соціологія молоді	6	-	2	-	-	4	
Тема № 8. Соціологія громадської думки	6	-	2	-	-	4	
Тема № 9. Соціологія освіти	6	2	2	-	-	2	
Тема № 10. Соціологія науки	6	2	2	-	-	2	
Тема № 11. Соціологія праці	6	-	2	-	-	4	
Тема № 12. Соціологія вільного часу та дозвілля	8	2	2	-	-	4	
Тема № 13. Соціологія глобальних проблем сучасності	6	-	2	-	-	4	
Всього за семестр № 1	90	18	26	-	-	46	залік

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 1							
Тема № 1. Соціологія як наука	8	2	2	-	-	4	
Тема № 2. Генеза соціології як галузі наукового знання	8	-	2	-	-	6	
Тема № 3. Методика та техніка конкретних соціологічних досліджень (КСД)	10	2	2	-	-	6	
Тема № 4. Суспільство як соціальна система	8	-	2	-	-	6	
Тема № 5. Соціологія сім'ї	6	-	-	-	-	6	
Тема № 6. Соціологія особистості	8	-	2	-	-	6	
Тема № 7. Соціологія молоді	6	-	-	-	-	6	
Тема № 8. Соціологія громадської думки	6	-	-	-	-	6	
Тема № 9. Соціологія освіти	6	-	-	-	-	6	
Тема № 10. Соціологія науки	6	-	-	-	-	6	
Тема № 11. Соціологія праці	6	-	-	-	-	6	
Тема № 12. Соціологія вільного часу та дозвілля	6	-	-	-	-	6	
Тема № 13. Соціологія глобальних проблем сучасності	6	-	-	-	-	6	
Всього за семестр № 1	90	4	10	-	-	76	залік

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни	Література:
<p><u>Тема № 1. Соціологія як наука</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття соціології, її об'єкт та предмет. 2. Принципи об'єктивності, історизму та системний підхід як методи соціального пізнання. Закони соціології. 3. Структура і функції соціологічної науки. 4. Соціологія в системі суспільних наук. 5. Глобалізація з точки зору соціології. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Горпинич О. В., Клименко О. Ю., Москаленко Л. М., Труш М. С., Ятченко В. Ф. Соціологія : навчальний посібник. Київ : ДУТ, 2019. 235 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/l_1868_643913_81.pdf 2. Загальна соціологія : конспект лекцій / А. Ф. Аблов. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 130 с. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/28393/1/sociology_ablov.pdf 3. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564
<p><u>Тема № 2. Генеза соціології як галузі наукового знання</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні передумови виникнення соціології. 2. О. Конт – засновник соціологічної науки. 3. Соціологічні школи кінця XIX – початку XX ст. (Г. Спенсер, Ж. А. Де Гобіно, Г. Т. Бокль, Л. І. Мечніков, М. Лацарус, Г. Лебон та інші). 4. Класичний період в розвитку світової соціології (К. Маркс, Е. Дюркгейм, М. Вебер). 5. Теорії індустріального та постіндустріального суспільства. Теорія конвергенції. 6. Розвиток соціологічної думки в Україні (М. Драгоманов, М. Грушевський, Б. Кістяківський). 7. Українська соціологія XX ст. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історія соціології: навчальний посібник / За ред. І. П. Рущенка. Х. : ТОВ «Планета-Прінт», 2017. 442 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/161792211.pdf 2. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564 3. Соціологічні та політологічні студії : підручник для студентів вищих закладів освіти / За ред. професора А. С. Лобанової. К. : Каравела, 2018. 520 с. URL: https://cutt.ly/MwjKfPzW 4. Титаренко О.О. Соціологія : навчальний посібник. Київ : Дакор, 2020. 210 с. URL: https://cutt.ly/GwjKgKkf
<p><u>Тема № 3. Методика та техніка конкретних соціологічних досліджень (КСД)</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття, етапи та види соціологічного дослідження. 2. Структура програми соціологічного дослідження. 3. Основні методи збирання соціологічної інформації. 4. Надійність соціологічної інформації. 5. Шляхи використання соціологічних даних. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Комплексні вимірювальні інструменти в соціологічних дослідженнях: розроблення, адаптація, обґрунтування достовірності : монографія / Є. Головаха, С. Дембіцький, Н. Паніна та ін.; за наук. ред. Є. Головахи та С. Дембіцького. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 405 с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/library/kompleksn

	<p>i-vimiryuvalni-instrumenti-v-sociologichnih-doslidzhennyah.pdf</p> <p>2. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/S/ENMK/OMND.pdf</p> <p>3. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін.; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с. URL: http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf</p> <p>4. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564</p> <p>5. Шостак І. В. Анкетування: методичні рекомендації щодо організації та проведення соціологічного дослідження. Острог, 2021. 40 с. URL: https://eprints.oa.edu.ua/8593/1/Anketuwanie_metodyczka.pdf</p>
<p><u>Тема № 4. Суспільство як соціальна система</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підходи до вивчення соціальних систем та їх характеристика. 2. Розвиток суспільства в світі сучасних глобальних проблем. 3. Соціально-класова і професійно-кваліфікаційна структури та їх динаміка в умовах науково-технічної революції. 4. Соціально-етнічна структура. Особливості соціально-етнічної структури українського суспільства. 5. Соціально-демографічна та соціально-територіальна структури та їх особливості в Україні. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Основи політичної соціології : навчальний посібник для студентів соціогуманітарних спеціальностей / М. А. Безносів, Т. М. Дублікаш, А. Д. Литовченко та ін. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 252 с. URL: http://socio.karazin.ua/resources/7076709d4b1faf34276aaffdb5f6186f.pdf 2. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564 3. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри : монографія / за ред. Л. Г. Скокової. Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. 295 с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/monografiya21_04_22.pdf
<p><u>Тема № 5. Соціологія сім'ї</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сім'я як соціальний інститут. Структура та функції сім'ї. 	<p>Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум.</p>

<ol style="list-style-type: none"> 2. Тенденції розвитку сучасної сім'ї. 3. Проблема стабільності шлюбу. Розлучення та його наслідки. 4. Гендерна асиметрія у сім'ї: домашнє насилля. 5. Стан і тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні. 	<p>філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564</p>
<p style="text-align: center;"><u>Тема № 6. Соціологія особистості</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціальні статуси і ролі. 2. Соціальні регулятори діяльності та проблеми девіантної поведінки. 3. Соціальна типологія особистості. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Соціологія : підручник / М. П. Козирев. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 656 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/437/1/%D0%9A%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%80%D1%94%D0%B2%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%202016.pdf 2. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564
<p style="text-align: center;"><u>Тема № 7. Соціологія молоді</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Молодь як соціально-демографічна група. 2. Предмет і завдання соціології молоді. 3. Молодь і сучасне суспільство. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бабенко Ю. А. Вільний час і дозвілля української молоді в умовах нової соціокультурної реальності. <i>Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв</i>. 2013. № 2. С. 74–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2013_2_21 2. Горпинич О. В., Клименко О. Ю., Москаленко Л. М., Труш М. С., Ятченко В. Ф. Соціологія : навчальний посібник. Київ : ДУТ, 2019. 235 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_1868_64391381.pdf 3. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564 4. Сердюк О. О. Молодь та наркотики – 2021 : результати моніторингу залежної поведінки серед молоді м. Харків 1995–2020 років та студентського модуля Українського лонгitudного дослідження (ULS+) : монографія / Сердюк О. О., Бурлака В. В., Даниленко Г. М., Бобро Н. В., Базима Б.О., Щербакова І. В. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 92 с. URL:

	https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/075eab33-7026-4cdc-9efb-ac56dc273a62/content
<p><u>Тема № 8. Соціологія громадської думки</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціологія громадської думки як наука: сутність, виникнення та розвиток. 2. Громадська думка як особливий стан реальної свідомості. 3. Джерела і специфіка формування громадської думки. 4. Соціологія соціальних комунікацій. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564 2. Горпинич О. В., Клименко О. Ю., Москаленко Л. М., Труш М. С., Ятченко В. Ф. Соціологія : навчальний посібник. Київ : ДУТ, 2019. 235 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_1868_64391381.pdf
<p><u>Тема № 9. Соціологія освіти</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціологія освіти як наука: об'єкт, предмет і сутність її складових. 2. Соціальний інститут освіти, його функції у суспільстві. 3. Проблеми та перспективи розвитку освіти в Україні. 4. Особливості світової кризи освіти. 5. Кризові явища в освіті України. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564 2. Купрій Т. Г. Соціологія освіти : навчальний посібник. К. : Видавництво «Логос», 2014. 304 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4497/1/T_Kupriy_SO_IS.pdf
<p><u>Тема № 10. Соціологія науки</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття соціології науки, її витоки та структура. 2. Структура і динаміка науки як соціального інституту: <ol style="list-style-type: none"> а) діяльнісний апарат, організаційні форми та ціннісно-нормативні аспекти науки; б) зовнішня (формальна) та внутрішня (змістова) сторони науки як соціального інституту. 3. Роль і функції науки в сучасному світі. 4. Мотивація діяльності вчених та їх суспільна оцінка. 5. Проблеми та перспективи розвитку науки в Україні. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564 2. Ханстантинов В.О. Філософія науки : курс лекцій. Миколаїв : МНАУ, 2017. 188 с. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2176/1/Filosofiya_nauky_kurs_leksiy.pdf
<p><u>Тема № 11. Соціологія праці</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціології праці: об'єкт, предмет і функції. 2. Соціологічні виміри праці. Поняття про матеріальне і духовне виробництво. 3. Групування видів праці за характером і змістом. Вплив науково-технічної революції на співвідношення різних видів праці. 4. Праця та її складові. Трудові організації та трудові колективи. 5. Система соціального управління. Функції та методи соціального управління. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564 2. Соціологія : підручник / М. П. Козирев. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 656 с. URL: https://cutt.ly/UwjKf80D

<p><u>Тема № 12. Соціологія вільного часу та дозвілля</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет та історія формування соціології вільного часу. Загальне поняття вільного часу. 2. Специфіка і структура вільного часу. Вільний час як соціальний інститут. 3. Основні види соціокультурної діяльності на дозвіллі. 4. Методологічні принципи дослідження соціокультурної діяльності на дозвіллі. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564 2. Соціологічні та політологічні студії : підручник для студентів вищих закладів освіти / За ред. професора А. С. Лобанової. К. : Каравела, 2018. 520 с. URL: https://cutt.ly/MwjKfPzW
<p><u>Тема № 13. Соціологія глобальних проблем сучасності</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття глобальних проблем сучасності. 2. Екологічна криза і проблеми формування ноосферного світогляду. 3. Екологізація сучасної науки і техніки. 4. Міжнародний тероризм – глобальна загроза людству. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна соціологія : конспект лекцій / А. Ф. Аблов. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 130 с. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/28393/1/sociology_ablov.pdf 2. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564 3. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри : монографія / за ред. Л. Г. Скокової. Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. 295 с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/monografiya21_04_22.pdf

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми наукових есе та презентацій

1. Соціологія і суспільство: шляхи і цілі використання соціологічних знань.
2. Соціологія як інструмент пізнання психолого-педагогічної діяльності.
3. Методологічні принципи розробки програми соціологічного дослідження діяльності вчителя.
4. Системний підхід до дослідження виховної діяльності.
5. Соціоінженерна діяльність і методи її здійснення.
6. Методи збору інформації в соціології.
7. О. Конт про взаємозв'язок еволюції суспільства і розвиток окремого індивіда.
8. Психоаналітична орієнтація соціальних ідей З. Фрейда.
9. Функціоналізм і конфліктологія в історії соціології.
10. Е. Дюркгайм: соціологія як об'єктивний аналіз «соціальних фактів».
11. Теорія «соціальної дії» М. Вебера.
12. Соціологічна концепція Пітіріма Сорокіна.
13. Толкот Парсонс – засновник теорії дії і системно-функціональної школи в соціології.
14. Елтон Мейо – один з засновників американської індустріальної соціології та доктрини «людських відносин»
15. Теорія постіндустріального суспільства в працях Д. Белла, Дж. Гелбрейта, З. Бжезинського і ін.
16. Теорія комунікативної дії Ю. Хабермаса.
17. Плюралізм сучасної соціологічної думки.
18. Сучасні тенденції в зміні структури суспільства.
19. Організація і основні етапи соціологічного дослідження.
20. Соціологічне дослідження та об'єктивність.
21. Емпірична соціологія: досягнення і проблеми.
22. Обробка і аналіз соціологічної інформації: якісні і кількісні методи.
23. Теорія особистості в зарубіжній соціології.
24. Особистість і соціальні ролі.
25. Що таке соціальна зрілість?
26. Уніфікація та індивідуалізація особистості.
27. Ерік Бйорн про механізми соціальної регуляції поведінки людини.
28. Внутрішні та зовнішні регулятори соціальної поведінки людини.
29. Девіантна поведінка: передумови, причини, вирішення.
30. Методологічні та методичні проблеми соціології статі.
31. Сексуальність як соціальний продукт.
32. Сучасна сексуальна революція: причини та наслідки.
33. Проблема насильства і діяльність засобів масової інформації.
34. Гендерна стратифікація.
35. Сім'я у сучасному суспільстві.

36. Подружні конфлікти: причини виникнення і можливості вирішення.
37. Розлучення і його наслідки.
38. Основні соціологічні теорії сім'ї.
39. Соціальна еволюція української сім'ї.
40. Маргінали у суспільстві.
41. Критерії оцінки соціального статусу і престижу людини.
42. Основні принципи ефективної соціальної політики.
43. Вища освіта як загальнолюдська цінність. Сучасна концепція вищої освіти.
44. Освітньо-виховна діяльність як механізм саморегуляції соціуму.
45. Проблеми української соціології освіти та її задачі.
46. Освіта і наука у суспільстві, що трансформується.
47. Культура як соціальне явище.
48. Протиріччя, труднощі, шляхи удосконалення духовної культури суспільства.
49. Інтелігенція та культура.
50. Гуманізація культури.
51. Соціальні наслідки глобалізації.
52. Засоби масової інформації та глобалізація мас-медіа.
53. Масове суспільство і культура.
54. Соціокультурні характеристики українського суспільства.
55. Формальні та неформальні відносини в бюрократичних організаціях.
56. Зміна технологій та перспективи розвитку бюрократичної організації у сучасному суспільстві.

6. Методи навчання

Методи навчання при проведенні лекцій: лекція із застосуванням проблемного методу; лекція-візуалізація (на основі методу наочності з використанням аудіо-, відеотехніки); лекція-презентація.

Методи навчання при проведенні семінарських занять: ситуативні задачі; диспут; дослідницький (проведення соціологічних досліджень (опитування); фронтальне опитування; круглі столи з проблемних питань; аналіз конкретних ситуацій.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

Питання до заліку

1. Соціологія як наука про суспільство та її відмінність від інших соціальних наук.
2. Закони і категорії соціології та їх характеристика.
3. Особливості структури соціології та характеристика її структурних підрозділів.
4. Основні функції соціологічної науки в сучасному світі.
5. Історичні передумови виникнення соціології. Розвиток емпіричних соціальних досліджень.
6. Соціально-філософські проблеми суспільства і соціального пізнання в теоріях Демокріта, Платона та Аристотеля.
7. Огюст Конт і його погляди на соціологію.
8. Біолого-еволюційна (органічна) школа в соціології.
9. Географічна та расово-антропологічна школи в соціології.
10. З. Фрейд як представник психологічної школи в соціології та його концепція психоаналізу.
11. Головні переваги та недоліки соціологічної концепції К. Маркса.
12. Макс Вебер та його теорія соціальної дії.
13. Е. Дюркгайм як класик світової соціології.
14. «Технологізація» та «індустріалізація» соціологічного знання в першій половині XX століття.
15. Чиказька «школа життя» як центр формування сучасної емпіричної соціології.
16. Основні теорії індустріального та постіндустріального суспільства.
17. Поняття, етапи та види соціологічного дослідження.
18. Структура програми соціологічного дослідження.
19. Поняття про вибірку та її репрезентативність.
20. Опитування як метод пізнання соціальних явищ і процесів та його види.
21. Метод спостереження і області його застосування в соціології. Основні види спостереження та їх особливості.
22. Метод аналізу документів. Класифікація та прийоми відбору документів для аналізу.
23. Метод експерименту в соціології. Види експериментів і прийоми відбору

експериментальних груп.

24. Поняття «система», види систем та їхні особливості.
25. Соціальна система як цілісність та особливий вид системи. Поняття соціального статусу і соціальної ролі.
26. Економічна, соціальна, політична і духовна підсистеми суспільства, їх взаємозв'язок та взаємозалежність.
27. Основні підходи до вивчення соціальних систем та їх характеристика.
28. Соціальний інститут як історично зумовлена форма життєдіяльності суспільства.
29. Соціальні спільноти і їх роль у суспільстві.
30. Поняття і види соціальної структури.
31. Соціально-етнічна структура. Тенденції розвитку соціально-етнічної структури в умовах інформаційної революції.
32. Соціально-демографічна структура і її роль в розвитку продуктивних сил суспільства.
33. Теорія соціальної стратифікації та її роль в сучасній соціології.
34. Соціальна мобільність та її види. Поняття маргінальності.
35. Об'єкт, предмет і функції соціології праці.
36. Поняття про матеріальне та духовне виробництво.
37. Трудові ресурси та актуальність соціологічного підходу до їх вивчення.
38. Соціальне проектування і соціальне планування як методи соціального управління виробництвом.
39. Поняття і витоки соціології науки.
40. Структура і динаміка науки як соціального інституту.
41. Роль і функції науки в сучасному світі.
42. Мотивація діяльності вчених та її суспільна оцінка.
43. Поняття соціології освіти. Роль і зміст освіти в житті суспільства.
44. Основні напрямки реформування системи освіти в Україні.
45. Поняття «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість».
46. Поняття особистості: сутність та соціологічні концепції.
47. Визначення соціологічної структури особистості.
48. Загальне поняття вільного часу та його значення в сучасному світі.
49. Специфіка і структура вільного часу. Вільний час як соціальний інститут.
50. Поняття глобальних проблем сучасності.
51. Екологічна криза як одна з найгостріших проблем сучасності.
52. Демографічний «вибух» та його соціоекономічні наслідки.
53. Соціологія сім'ї та шлюбу, її предмет і функції.
54. Сім'я як соціальний інститут, її структура та функції.
55. Сучасна криза сім'ї як соціального інституту та причини цього явища.
56. Предмет, соціальна природа і сутність громадської думки.
57. Основні функції громадської думки та критерії її показники її соціальної зрілості.
58. Засоби формування громадської думки.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання є: залік, тести, реферати, наукові есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, підготовка рефератів, наукових есе, проведення соціологічного дослідження, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за семестр} \end{array} \right) / 2 \right) * 10$$

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (заліку).

$$\text{Підсумкові бали на навчальній дисципліні} = \text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} + \text{Кількість балів за підсумковим контролем}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (заліку) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Здобувач повинен отримати під час аудиторної та самостійної роботи необхідну кількість оцінок.

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок (денна форма навчання), 2 позитивних оцінок (заочна форма навчання)	Підготувати наукове есе/презентацію, скласти програму соціологічного дослідження; виконати завдання самостійної роботи до кожної теми	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками
80-84			
75-79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками
70 – 74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками
65 – 69			
60 – 64		E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
40 – 59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21 – 40			
1–20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література

Основна

1. Горпинич О. В., Клименко О. Ю., Москаленко Л. М., Труш М. С., Ятченко В. Ф. Соціологія : навчальний посібник. Київ : ДУТ, 2019. 235 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_1868_64391381.pdf
2. Загальна соціологія : конспект лекцій / А. Ф. Аблов. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 130 с. URL: <https://cutt.ly/ewjKdj9R>
3. Інструменти громадської участі в Україні : навч.-метод. посіб. / А. Є. Лебідь, М. С. Назаров. Суми : Сумський державний університет, 2020. 73 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/91403/1/Posibnik_instrumenty.pdf
4. Історія соціології: навчальний посібник / За ред. І. П. Руценка. Х. : ТОВ «Планета-Прінт», 2017. 442 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/161792211.pdf>
5. Комплексні вимірювальні інструменти в соціологічних дослідженнях: розроблення, адаптація, обґрунтування достовірності : монографія / Є. Головаха, С. Дембіцький, Н. Паніна та ін.; за наук. ред. Є. Головахи та С. Дембіцького. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 405 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/library/kompleksni-vimiryuvalni-instrumenti-v-sociologichnih-doslidzhennyah.pdf>
6. Людина в складному світі / за ред. Н. В. Кочубей, М. О. Нестерової; вступне слово В. П. Адрущенко. Суми : Університетська книга, 2017. 357 с. URL: http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/humen_2017_.pdf
7. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/OMND.pdf
8. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін.; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf>
9. Пономаренко Т. Соціологія. Курс лекцій : навч. посіб. / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 303 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/21564>
10. Соціологія : підручник / М. П. Козирев. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 656 с. URL: <https://cutt.ly/UwjKf80D>
11. Соціологічні та політологічні студії : підручник для студентів вищих закладів освіти / За ред. професора А. С. Лобанової. К. : Каравела, 2018. 520 с. URL: <https://cutt.ly/MwjKfPzW>
12. Титаренко О.О. Соціологія : навчальний посібник. Київ : Дакор, 2020. 210 с. URL: <https://cutt.ly/GwjKgKkf>
13. Шостак І. В. Анкетування : методичні рекомендації щодо організації та проведення соціологічного дослідження. Острог, 2021. 40 с. URL: https://eprints.oa.edu.ua/8593/1/Anketuwanie_metodyczka.pdf
14. Яремчук С. С. Соціологія : навч. посібник. 3-тє вид., випр.і доп. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. 240 с. URL: <https://cutt.ly/9edV0XRP>

Додаткова

1. Антонова В. Ю. Соціокультурна трансформація буття українського етносу в умовах європейської інтеграції та сучасної глобалізації. *Філософія. Культура. Життя* : міжвуз. зб. наук. пр. / Ун-т митної справи та фінансів. Дніпропетровськ, 2016. Вип. 43. С. 5–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkzh_2016_43_3
2. Безпека та довіра 2022 : за результатами досліджень 2013–2022 років, проведених у Харківській області : моногр. / [Сердюк О. О., Бугайчук К. Л., Матюшкова Т. П. та ін.; за заг. ред. Сокурєнка В. В.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, НДЛ з пробл. психолог. забезп. правоохор. діяльн., Харків. обл. держ. (військ.) адмін., Департамент оборон., мобілізац. роботи та взаємодії з правоохор. органами, Департамент науки і освіти, Соціолог. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2023. 136 с. (DOI: <https://doi.org/10.32631/sf2022>). URL: <https://cutt.ly/cedV2pAs>
3. Берьозкіна К. В. Сімейні конфлікти та стабільність сім'ї: точка зору соціології. *Питання сучасної науки і права* : матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (26 квітня 2024 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми : СФ ХНУВС, 2024. С. 17–19. URL: https://sumy.univd.edu.ua/files/conference/questions_science_pravo_2024_zbimik.pdf
4. Богданець Б. Р. Особливості розвитку молодшої сім'ї: соціально-філософський аспект. *Питання сучасної науки і права* : матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (26 квітня 2024 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми : СФ ХНУВС, 2024. С. 20–22. URL: https://sumy.univd.edu.ua/files/conference/questions_science_pravo_2024_zbimik.pdf
5. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. К. : Дух і Літера, 2015. 380 с., з іл. URL: https://dodmc.dn.ua/images/stories/Biblioteka/sho_varto_znati_pro_sociologiyi_ta_socialni_doslidzh.pdf
6. Гарасимів Т., Базарник М. Методологічна дилема дефініції «соціалізація» у філософсько-правових концепціях. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. Львів, 2016. № 855. С. 158–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_25
7. Гендер у психологічних та соціологічних дослідженнях : навч. посіб. / Л. О. Шевченко, Ю. В. Кобікова, І. В. Ламаш та ін.; [Міжнар. благод. фонд «СНІД Фонд Схід-Захід», Харк. нац. ун-т внутр. справ]. Київ : [б.в.], 2015. 148 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e7e1220c-14f3-421e-86c7-1f99f1331c79/content>
8. Глобальні та локальні кризи: переосмислюючи українське суспільство : матеріали Міжнародних соціологічних читань пам'яті Н. В. Паніної / За наук. ред. Є. І. Головахи, О. Г. Стегнія, О. О. Максименко. Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. 170 с. URL: <https://cutt.ly/WedV8mmu>

9. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології : колективна монографія / В. Резнік, В. Степаненко; за заг. ред. В. Резніка. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 249 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/library/2022-istoriko-teoretichnij-analiz-doslidnickih-program.pdf>
10. Камінська Н.В. Забезпечення гендерної рівності: проблеми теорії та практики. Київ : КНТ, 2019. 280 с. URL: [https://tnpu.edu.ua/vyhovna%20robota/2020 final Zbirnyk%20tez Gender.pdf](https://tnpu.edu.ua/vyhovna%20robota/2020%20final%20Zbirnyk%20tez%20Gender.pdf)
11. Книш М., Котик Л. Глобальні проблеми людства : навч. посібник. Львів : ПростірМ, 2021. 130 с. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/07/KotyK-Knysh-Globalni_problemy_liudstva-book.pdf
12. Комплексні вимірювальні інструменти в соціологічних дослідженнях: розроблення, адаптація, обґрунтування достовірності [Є. Головаха, С. Дембіцький, Н. Паніна та ін.]; за наук. ред. Є. Головахи та С. Дембіцького. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 405 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/library/kompleksni-vimiryuvalni-instrumenti-v-sociologichnih-doslidzhennyah.pdf>
13. Кононенко О. Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку : навчально-методичний посібник. К. : ДП «Прінт сервіс», 2016. 109 с. URL: https://geo.knu.ua/old/images/doc_file/navch_lit/posibnik_Kononenko.pdf
14. Кравченко Т. О. Технології, які змінюють суспільство. Суспільство, що трансформує етику (філософський аналіз). *Молодий вчений*. 2017. № 3 (43). С. 38–44. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/10.pdf>
15. Кубальський О. Н. Демократизація науки і суспільства у глобальних умовах соціальної турбулентності. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2023. Вип. 1 (177). С. 27–37. URL: <https://cutt.ly/cwjKhchn>
16. Лебідь А. Є., Тимофєєва Т. Концепція справедливого повстання: концептуалізація, легалізація та легітимація природного права. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції* : матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції (м. Суми, 18 червня 2022 р.). Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 122–126. URL: [https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/88621/1/Lebid%20 legitimation.pdf](https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/88621/1/Lebid%20legitimation.pdf)
17. Лебідь А., Гірман О. Гендерний моніторинг активності громадянського суспільства в Україні. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства* : матеріали IX Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (15–16 квітня 2021 р., м. Суми). Суми : Сумський державний університет, 2021. С. 303–308. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/84710/1/Lebid_doslidzhennia.pdf
18. Малиш Л. Нерівність у різних країнах: динаміка станів та сприйняття з боку населення за 20 років. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 1. С. 63–79. URL: <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2024-1/6.pdf>
19. Науковий звіт за результатами соціологічного моніторингу рівня сприйняття корупції та ефективності заходів із протидії та запобігання корупційним проявам в Харківській області «Корупція у повсякденному житті харків'ян – 2017» / Сердюк О.О. [Базима Б. О., Шорохова Г.М. та ін.]; МВС

України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук.-дослід. лабораторія з проблем протидії злочинності. Харків : ХНУВС, 2017. 25 с. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/1652>

20. Пандемія COVID-19 в Україні: соціальні наслідки / за наук. ред. В. П. Степаненка. Київ : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2021. 406 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/book/covid.socialni-naslidki-fin-2021.pdf>

21. Перевесники Незалежності. Силуети покоління у часі та подіях : колективна монографія / Makeєв С. (ред.), Коваліско Н. (ред.). Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 299 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/library/maket-makeev-dlya-tipografii.pdf>

22. Підходи до класового аналізу / За ред. Е.О. Райта. Київ : Інститут соціології НАН України, 2019. 287 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/book/rajt-red.-zmist-i-vstup.pdf>

23. Пономаренко Т. О. Існування людини в умовах «соціального канібалізму»: виклики сучасності (філософсько-аксіологічний аналіз). *Філософія науки: традиції та інновації* : науковий журнал / МОН України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; [редкол.: М. М. Ведмедєв, В. С. Бугрій, І. О. Снегірьов та ін.]. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. № 1 (19). С. 65–78. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/8365/1/ponomarenko.pdf>

24. Пономаренко Т. О., Білоус Т. Л. Предмет соціології культури, її структура та функції. *Наше право*. 2023. № 3. С. 205–208. doi: 10.32782/NP.2023.3.30. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/5834>

25. Пономаренко Т. О., Рудь В. О. Імплементация світових цінностей в український аксіологічний простір: філософський аналіз. *Становлення сучасної Української держави: роль європейських цінностей у формуванні демократичного буття* = *The Formation of the Modern Ukrainian State : The Role of European Values in the Formation of Democratic Life* : міжнар. наук. конф. в рамках міжнар. проєкту Erasmus+ за напрямком Jean Monnet «Implementation of European values as a basis of democracy in Ukraine» (7 листоп. 2023 р., м. Миколаїв) / М-во освіти і науки України ; ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. С. 103–106. URL: <https://cutt.ly/KedV3f0b>

26. Пономаренко Т. О., Івах М. В. Молода сім'я в Україні: тенденції та виклики (філософський аналіз). *World trends, realities and accompanying problems of development* : Proceedings of the 14th International scientific and practical conference (Copenhagen, Denmark, December 19–22, 2023). Copenhagen, Denmark : International Science Group, 2023. Р. 295–298. URL: <https://cutt.ly/yesrdqmy>

27. Попович О. В. Процес соціалізації та процес інкультурації. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія*. Харків, 2016. Вип. 46 (2). С. 170–182. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2016_46\(2\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2016_46(2)_19)

28. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри / за ред. Л. Г. Скокової. Київ: Інститут соціології НАН України, 2021. 295 с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/monografiya21_04_22.pdf

29. Рудь В. О. Мережеві комунікації та їх вплив на соціалізацію людини. *Питання сучасної науки і права* : матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (26 квітня 2024 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми : СФ ХНУВС, 2024. С. 57–59. URL: <https://cutt.ly/MedV3Eeh>
30. Сердюк О. О. Молодь та наркотики – 2021 : результати моніторингу залежної поведінки серед молоді м. Харків 1995–2020 років та студентського модуля Українського лонгitudного дослідження (ULS+) : монографія / Сердюк О. О., Бурлака В. В., Даниленко Г. М., Бобро Н. В., Базима Б.О., Щербакова І. В. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 92 с. URL: <https://cutt.ly/8edV3CJF>
31. Симончук О. Соціальна структура українського суспільства під впливом повномасштабної війни: концептуальні та емпіричні пошуки. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 1. С. 26–62. URL: <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2024-1/5.pdf>
32. Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму/ О. Г. Злобіна, М. О. Шульга, Л. Д. Бевзенко та ін.; за наук. ред. О. Г. Злобіної. Київ : Інститут соціології НАН України, 2016. 276 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/leshch-socio-psy-factors-a5-16-01-2017.pdf>
33. Соціологічне метатеоретизування: історія та сучасність / За заг. ред. В. Резніка. Київ : Інститут соціології НАН України, 2019. 506 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/news/2022/2019-sociologichne-metateoretizuvannya.pdf>
34. Стегній О. Екологічна громадська думка: методологічні засади дослідження. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 2. С. 111–136. URL: <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2024-2/9.pdf>
35. Степанов В. Ю. Соціокультурний простір сучасності. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2014. Вип. 43. С. 104–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2014_43_15
36. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2020. 344 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18268/1/Monokol_8.pdf
37. Храбан Т., Храбан М. Відображення в мас-медіа наслідків впливу війни на гендерну сегрегацію на українському ринку праці. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 2. С. 85–100. URL: <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2024-2/7.pdf>
38. Шелухін В. Український соціологічний інститут: фракційна політика, наука та спецслужби у становленні української соціології. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 1. С. 110–157. URL: <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2024-1/9.pdf>

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. European Sociological Association (англійською мовою). URL: <https://www.europeansociology.org/home>
2. International Sociological Association (англійською мовою). URL:

<https://www.isa-sociology.org/en>

3. Sociology Lens Insights (англійською мовою). URL: <https://www.sociologylens.net/>

4. Інститут демографії і соціальних досліджень імені В. М. Птухи НАН України. URL: <http://www.idss.org.ua>

5. Інститут соціології НАН України. URL: <https://i-soc.com.ua/>

6. Інституційний репозитарій Харківського національного університету внутрішніх справ. Соціологія. Соціальна робота. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/98>

7. Науковий журнал «Соціологія: теорія, методи, маркетинг» (архів номерів). URL: <https://stmm.in.ua/archive/>

8. Публікації Інституту соціології НАН України. URL: <https://i-soc.com.ua/ua/edition/publications>

9. Соціальні виміри суспільства (збірники наукових праць). URL: <https://i-soc.com.ua/ua/edition/socialni-vimiri-suspilstva/>

10. Український центр економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова, м. Київ). URL: <https://razumkov.org.ua/sotsiologiia/pres-relizy>

11. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва (Інфографіка). URL: <https://dif.org.ua/category/infographics>

12. Цілі сталого розвитку. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs>